

Polismyndigheten
Rättsavdelningen

Undantagsregeln i 23 kap. 21 b § RB från den 1 juli 2026

1 Sammanfattning

- Vad som menas med *lämplig* inspelningsutrustning definieras inte närmare i lagtexten eller förarbeten. Det skapar ett tolkningsutrymme och en flexibilitet för bedömning i enskilda fall.
- Det finns inget som antyder att uppräkningslistan i propositionen av vad som är *andra särskilda omständigheter* är uttömmande, vilket öppnar för att flera situationer och omständigheter kan omfattas av begreppet.
- Vid tillämpningen av 23 kap. 21 b § RB från den 1 juli 2026 är det viktigt att ta i beaktande att syftet med ändringen av bestämmelsen är att öka genomslaget av användningen av tidiga förhör som bevis i domstol.

2 Bakgrund och frågeställning

I 23 kap. 21 b § rättegångsbalken (RB) finns de grundläggande bestämmelserna om dokumentation av förhör under en förundersökning. Enligt den bestämmelsen har det hittills föreskrivits en *möjlighet* att spela in förhör med ljud eller ljud och bild. Vid bedömningen av om ett förhör skulle spelas in skulle brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden särskilt beaktas.

Från den 1 juli 2026 ändras 23 kap. 21 b § RB. Ändringen innebär att det kommer föreskrivas att förhör *ska* dokumenteras genom ljud- och bildupptagning om inte tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det. Brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden försvinner från lagtexten.

Noa UB har vänt sig till rättsavdelningen och bett om rättsligt stöd med tolkning av den lagregeln från den 1 juli 2026. Bakgrunden är att verksamheten håller över en miljon förhör per år och fortfarande av praktiska skäl och effektivitetsskäl har behov av att kunna göra avsteg från att spela in förhör. Närmare preciserat har Noa UB ställt frågan om tolkningen av undantagsregeln, särskilt av

uttrycket ”andra särskilda omständigheter” och om det kan innefatta brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och personliga förhållanden.

3 Rättsliga utgångspunkter

3.1 Tidigare gällande 23 kap. 21 b § RB¹

Av tidigare gällande 23 kap. 21 b § RB följde att:

”Förhör får dokumenteras genom en ljudupptagning eller en ljud- och bildupptagning.

Vid bedömningen av om ett förhör bör dokumenteras genom en ljudupptagning eller en ljud- och bildupptagning ska brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden särskilt beaktas.”

Av första stycket framgick att regeln var fakultativ (”får”). Det innebär att det alltid var möjligt att spela in ett förhör men att det inte var obligatoriskt. Dokumentation skulle ske i det fall det ansågs motiverat². Det krävdes inte att några särskilda förutsättningar var uppfyllda för att ett förhör skulle få spelas in med ljud eller med ljud och bild. Bedömningen kunde dock påverkas av att förhörspersonen som skulle höras vägrade yttra sig eller att det kunde antas att förhörspersonen inte berättade fritt.³

Andra stycket innehöll en uppräkningslista av omständigheter som *särskilt* talade för att dokumentera ett förhör genom inspelning med ljud eller ljud och bild. De omständigheterna var: *brottets beskaffenhet* (ju allvarligare brott, tidskrävande utredningar desto större anledning att spela in) *utsagans förväntade betydelse* (om förväntades få stor betydelse för utredningen eller att det fanns risk för att uppgifter ändras eller återtas) och *den hördes personliga förhållanden* (om förhörspersonen är ung, eller pga. hög ålder eller sjukdom inte kunde höras vid förhandlingen).⁴

Även om de uppräknade omständigheterna talade för att spela in förhöret så kunde det i det enskilda fallet finnas *hinder* mot en inspelning. Ett sådant hinder kunde t.ex. vara att det inte fanns någon lämplig eller fungerande inspelningsutrustning tillgänglig.⁵ Vad som avsågs med ”lämplig” inspelningsutrustning definierades inte närmare.

En omständighet som kunde tala mot att spela in ett förhör är att det fanns anledning att anta att den hördes uppgifter kunde påverkas negativt av en inspelning,

¹ Fram till 2026-05-31 gällande. För pedagogikens skull refereras den till som ”tidigare gällande” trots att den nya lagen ännu inte trätt ikraft vid upprättandet av denna PM.

² Prop. 2016/17:68 s. 42

³ Prop. 2016/17:68 s. 110

⁴ Prop. 2016/17:68 s. 110

⁵ Prop. 2016/17:68 s. 111

t.ex. genom att förhörspersonen inte vågade lämna uppgifter om förhöret spelas in. Man behövde i så fall göra en avvägning mellan vikten av att förhöret spelades in och andra intressen, t.ex. att utredningen bedrevs skyndsamt och att den hörde berättade fritt under förhöret.⁶

3.2 Från den 1 juli 2026 gällande 23 kap. 21 b § RB

Från den 1 juli 2026 lyder 23 kap. 21 b § RB:

”Förhör ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning om inte tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det.

Om ett förhör inte dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning får det istället dokumenteras genom en ljudupptagning.”

Första stycket har ändrats genom att det införts en *ny bestämmelse* som innebär att förhör inför en brottsbekämpande myndighet som huvudregel ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning. I samma mening har det införts en undantagsregel att ett förhör inte behöver dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning om *tekniska skäl* eller *andra särskilda omständigheter* talar emot det. Undantagsregeln avser framför allt de fallen då en inspelning med ljud och bild av något skäl inte är möjlig att genomföra eller kan antas innebära att utredningen i målet försämrats.⁷

Tekniska skäl avser exempelvis situationer när det inte finns någon lämplig eller fungerande inspelningsutrustning tillgänglig.⁸ Vad som menas med ”lämplig” inspelningsutrustning, eller i vilka situationer det kan uppkomma, definieras inte närmare.

En *särskild omständighet* som kan tala mot att spela in är om det finns anledning att anta att den hördes uppgifter kan påverkas negativt av en inspelning, t.ex. att förhörspersonen inte vågar lämna vissa uppgifter om förhöret spelas in.⁹

Som framgår i avsnitt 3.1 så var tekniska skäl och särskild omständighet förhållanden som kunde tas i beaktande även under tidigare tillämpning av 23 kap. 21 b § RB. De framgick inte av lagtexten men däremot i förarbetena som exempel på sådant som kunde utgöra hinder mot att spela in förhör. Skillnaden mot 23 kap. 21 b § RB från den 1 juli 2026 är att omständigheterna istället har lyfts in i lagtexten som undantag från huvudregeln om att spela in förhör.

Andra stycket som är nytt, innebär att i de fall ett förhör inte dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning *får* förhöret i stället dokumenteras genom en

⁶ Prop. 2016/17:68 s. 111

⁷ Prop. 2025/26:155 s. 32

⁸ Prop. 2025/26:155 s. 32

⁹ Prop. 2025/26:155 s. 32

ljudupptagning. Bestämmelsen syftar endast till att tydliggöra att det är tillåtet att ta upp ett förhör genom en ljudupptagning.¹⁰

3.3 Syftet med ändringen av 23 kap. 21 b § RB

Regeringen vill öka genomslaget av användningen av tidiga förhör som bevis i domstol. Möjligheten att åberopa tidiga förhör som bevis i en rättegång förutsätter att förhöret har dokumenterats genom en ljud- och bildupptagning (35 kap. 15 § RB). Därför vill regeringen att utgångspunkten bör vara att förhör ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning.¹¹

3.3.1 De olika förslagen i lagrådsremissen, lagrådets yttrande och propositionen

Ändringen av 23 kap. 21 b § RB har inte varit enhetlig under processen från utredningens ursprungliga förslag i SOU 2024:51 till förslaget i den slutliga propositionen.

3.3.1.1 Lagrådsremiss

I den lagrådsremiss¹², som regeringen överlämnade till Lagrådet i december 2025 föreslog regeringen att formuleringen av 23 kap. 21 b § RB skulle vara:

”Förhör ska dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning om det behövs med hänsyn till brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse eller den hördes personliga förhållanden.

Ett förhör behöver dock inte dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning om tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det.

Om ett förhör inte dokumenteras genom en ljud- och bildupptagning, får det i stället dokumenteras genom en ljudupptagning.”

Utgångspunkten med bestämmelsen var att förhör ska spelas in med ljud och bild. Med den föreslagna konstruktionen skulle man, enligt första stycket, fortfarande göra en behovsprövning huruvida ett förhör ska spelas in eller inte men istället för att landa i ett ”får” spelas in så kunde man landa i ett ”ska” spelas in. Innebörden var att samma omständigheter (brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse, personliga förhållanden) som tidigare beaktats till stöd för att en inspelning får ske istället skulle beaktas till stöd för att sådan inspelning ska ske.¹³

Även om utgångspunkten var att förhör ska spelas in med ljud och bild så sa regeringen att det i det enskilda fallet kunde finnas *hinder* mot en inspelning. I

¹⁰ Prop. 2025/26:155 s. 32

¹¹ Prop. 2025/26:155 s. 23 f

¹² <https://www.regeringen.se/contentassets/0ae21eae865409fbac94f73e7a0580e/en-mer-rattssaker-och-effektiv-domstolsprocess.pdf>

¹³ Lagrådsremissen s. 32

andra stycket tog regeringen därför upp *undantag* från kravet på inspelning. Undantagen var tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter¹⁴.

3.3.1.2 Lagrådets yttrande

I sitt yttrande¹⁵ över lagrådsremissen tog Lagrådet upp att ändringen av 23 kap. 21 b § RB syftar till att öka genomslaget av användningen av tidiga förhör som bevis i rättegång, något som förutsätter att de har dokumenterats med både ljud och bild.

Lagrådet sa att lagrådsremissens föreslagna ändring gav intrycket att en ljud- och bildupptagning förutsätter att det sker en behovsprövning med utgångspunkt från de omständigheter som i den tidigare paragrafen särskilt skulle beaktas vid bedömningen av om förhör bör tas upp med ljud och bild.

Enligt Lagrådets mening skulle genomslaget för önskemålet om ökad upptagning av förhör med ljud och bild bli tydligare med en förenklad lagtext och föreslog att första och andra styckena i 23 kap. 21 b § RB skulle utformas till ett enda stycke enligt följande:

”Förhör ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning om inte tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det.”

Lagrådet sa att de särskilda omständigheterna som talar emot en upptagning kunde exemplifieras genom en närmare beskrivning i författningskommentaren. Dessa, sa Lagrådet, skulle då i princip kunna vara de nuvarande om än med annan innebörd vid bedömningen dvs. brottets beskaffenhet (enkelt), utsagans förväntade betydelse (litet) eller den hördes personliga förhållanden.

3.3.1.3 Propositionen¹⁶

Regeringen har valt att följa Lagrådets förslag vad gäller utformningen av 23 kap. 21 b § RB (se avsnitt 3.2). Det innebär att man från paragrafen tagit bort omständigheterna brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och personliga förhållanden.

Däremot har regeringen, utan förklaring, inte lagt in omständigheterna i författningskommentaren, så som Lagrådet föreslog att man kunde göra.

¹⁴ Avseende tekniska skäl och andra särskilda omständigheter se avsnitt 3.2 och Lagrådsremissen s. 24.

¹⁵ <https://www.lagradet.se/wp-content/uploads/2026/01/En-mer-rattssaker-och-effektiv-domstolsprocess.pdf>

¹⁶ Prop. 2025/26:155

4 Överväganden kring tillämpning av 23 kap. 21 b § RB från den 1 juli 2026

4.1 Generellt kring ändringen av bestämmelsens uppbyggnad

Som framgår av avsnitten ovan så sker en relativt stor förändring av utformningen av 23 kap. 21 b § RB, när det framöver kommer föreskrivas att förhör *ska* dokumenteras genom ljud- och bildupptagning om inte tekniska skäl eller andra särskilda omständigheter talar emot det. Brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och den hördes personliga förhållanden försvinner från lagtexten.

Mot bakgrund av ändringarna och bristen på förklaring och förtydliganden från regeringen så är rättsläget otydligt kring vad som gäller angående vilka sorters omständigheter som omfattas av undantagsregeln. Bristen på vägledning och förtydligande öppnar utrymme för olika tolkningar av sätt att tillämpa bestämmelsen på.

En inledande reflektion sett till utformningen av lagtexten är att den behovsprövning man tidigare gjort inte kommer vara aktuell att göra på samma sätt. Detta eftersom utgångspunkten ändras från att inspelning av förhör är något man får göra och särskilt om vissa omständigheter föreligger, till att inspelning är något man som huvudregel ska göra om inte undantag talar emot det. Det som tidigare var hinder i det enskilda fallet för att göra en inspelning blir nu undantag som talar emot inspelning.

4.2 Undantaget ”tekniska skäl”

Undantaget för ”tekniska skäl” innebär att förhöret inte behöver dokumenteras med ljud och bild om det inte finns någon lämplig eller fungerande inspelningsutrustning tillgänglig. I propositionen uttrycks det så att ett förhör inte behöver dokumenteras med en ljud- och bildupptagning om tekniska skäl *talar emot det*. I en sådan situation bör det vara möjligt att avstå från att spela in förhöret med ljud och bild trots att andra skäl i och för sig kan tala för att spela in detsamma. I de fallen behöver det göras en *avvägning* mellan vikten av att förhöret spelas in och andra intressen, som att utredningen bedrivs skyndsamt.¹⁷

Skyndsamhetsprincipen framgår av 23 kap. 4 § st 2 p 2 RB och innebär att en förundersökning ska bedrivas så snabbt som möjligt. Det gynnar både rättssäkerhet och effektivitet.

Vad som menas med t.ex. *lämplig* inspelningsutrustning exemplifieras inte. Lagtexten och förarbeten anger inte några närmare kriterier för vad som utgör lämplig inspelningsutrustning. Det öppnar ett utrymme för Polismyndigheten avseende tolkning av vad som kan vara lämplig inspelningsutrustning och en möjlig flexibilitet för bedömning i det enskilda fallet.

¹⁷ Prop. 2025/26:155 s. 24

4.3 Undantaget ”andra särskilda omständigheter”

Av propositionen framgår att *en* särskild omständighet som kan tala mot att spela in förhör är om det finns anledning att anta att den hördes uppgifter kan påverkas negativt av inspelningen, t.ex. att förhörspersonen inte vågar lämna vissa uppgifter om förhöret spelas in.¹⁸ Någon ytterligare *annan särskild omständighet* exemplifieras inte i propositionen.

Det finns varken i bestämmelsen eller i propositionen något som säger att uppräknningen är uttömmande. Vidare skriver regeringen i propositionen att undantagsregeln *framför allt* avser de fallen då en upptagning med ljud och bild inte är möjlig eller kan antas innebära att utredningen i målet försämrats. Uttrycken ”framför allt” och ”en omständighet” öppnar ett utrymme för att uppfatta att det kan finnas fler och andra omständigheter som kan vara ”särskilda omständigheter”.

Vidare tycks det inte bara vara det faktum att utredningen i sig skulle försämrats som kan tas i beaktande. I propositionen framgår (vilket även gäller för undantaget tekniska skäl, se avsnitt 4.2) att förundersökningsledaren måste göra en *avvägning* mellan vikten av att förhöret spelas in och andra intressen, som att utredningen *bedrivs skyndsamt*. I sådana situationer bör det alltså vara möjligt för de brottsbekämpande myndigheterna att avstå från att spela in förhöret med ljud och bild, trots att andra skäl i och för sig kan tala för att spela in detsamma.¹⁹

Det sagda öppnar för en möjlighet för Polismyndigheten till en tolkning att även andra omständigheter än att förhörspersonen inte vill berätta, kan ingå i begreppet ”andra särskilda omständigheter”. Det innebär att exempelvis brottets beskaffenhet, utsagans förväntade betydelse och personliga förhållanden skulle kunna tas i beaktande.

Sammanfattningsvis av det ovan sagda så finns det argument för att *brottets beskaffenhet*, *utsagans förväntade betydelse* och *personliga förhållanden* skulle kunna beaktas som särskilda omständigheter och uppfattas så som Lagrådet anför i sitt yttrande.

4.4 Medskick inför tillämpningen

Vid tillämpningen av 23 kap. 21 b § RB från den 1 juli 2026 behöver man ha med sig att syftet med ändringen av bestämmelsen är att öka genomslaget av användningen av tidiga förhör som bevis i domstol.²⁰ Utgångspunkten är därför att förhör ska dokumenteras genom ljud- och bildupptagning.

¹⁸ Prop. 2025/26:155 s. 32

¹⁹ Prop. 2025/26:155 s. 24

²⁰ Se t.ex. prop. 2025/26:155 s. 24

Som framgått ovan så avser undantagsregeln framför allt de fallen då en upptagning med ljud och bild av något skäl inte är möjlig att genomföra eller kan antas innebära att utredningen i målet försämrats. Även om uttrycket ”framför allt” öppnar upp för ytterligare situationer, så bör man ha med sig att det samtidigt kan tala för en viss restriktivitet i användandet av undantagsregeln.

Detsamma avser att undantagssituationerna gäller om de ”talar emot” en inspelning. Även om uttrycket ”talar emot” öppnar för möjligheten att avstå en inspelning så bör avvägningen göras med lagändringens syfte i beaktande.